

Eğitim Fakültesi ve Pedagojik Formasyon Eğitimi Sertifika Programı Öğrencilerinin İş ve Meslek Hayatına Uyum Düzeylerinin İncelenmesi

Examination of the Career and Work Adaptability Levels of Education Faculty Students and Pedagogical Formation Education Certificate Programme Students

Murat POLAT

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, eğitim fakültesi öğrencileri ile pedagojik formasyon eğitimi sertifika programı öğrencilerinin iş ve meslek hayatına uyum düzeylerinin incelenmesidir. Genel tarama deseninde yürütülen bu araştırmanın türü 'kesitsel tarama'dır. Araştırmanın örneklem grubunu, kolayda örnekleme yoluyla seçilen ve Muş Alparslan Üniversitesi eğitim fakültesinin altı farklı anabilim dalında öğrenim gören n=219 (%41.2) öğretmen adayı ile n=312 (%58.8) formasyon eğitimi öğrencisi olmak üzere n=531 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Öğrencilerin %54.8'i kadın (n=291); %45.2'si erkek (n=240) tir. Araştırmada veri toplama aracı olarak 'iş ve meslek hayatına uyum ölçeği' kullanılmıştır. Araştırma verilerinin analizinde Levene's test, bağımsız örneklem t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), eta kare (η^2), Cohen's d ve Post-Hoc (Tukey ve Dunnett C) testleri kullanılmıştır. Ulaşılan bulgulara göre, formasyon sertifika programı eğitimi öğrencilerinin iş ve meslek hayatına uyum düzeyleri eğitim fakültesi öğretmen adaylarına oranla daha yüksek bir düzeydedir. Ayrıca ölçeğin bütünü ve alt boyutları ile öğrencilerin cinsiyet, öğrencilik türü ve yaş aralıkları arasında birtakım manidar farklılıklar belirlenmiştir. Her iki öğrencilik türünde de erkek öğretmen adaylarının iş ve meslek hayatına uyum düzeyleri kadın öğretmen adaylarına oranla daha yüksek bir düzeydedir.

Anahtar Sözcükler: Öğretmen yetiştirme, İş ve meslek hayatına uyum, Öğretmen adayları, Pedagojik formasyon eğitim programı

ABSTRACT

The aim of this research is to examine the career and work adaptability levels of education faculty and pedagogical formation programme prospective teachers. General survey method design has been used in this study. The participants of research are 531 (291 female and 240 male) students studying in education faculty and pedagogical formation programme. The students from education faculty and pedagogical formation programme consist of n=219 (%41.2) and n=312 (%58.8) respectively. In this study, 'the career and work adaptability questionnaire' has been used as data collecting tool. Levene's test, t-Test, ANOVA, eta square (η^2), Cohen's d and Post-Hoc (Tukey ve Dunnett C) analysis techniques have been applied in this study. Results have shown that career and work adaptability levels are higher for pedagogical formation programme prospective teachers than education faculty students and higher for male students than female students. Also, it is found that gender, program, and age differences have significant effects on prospective teachers' career and work adaptability levels.

Keywords: Teacher training, The career and work adaptability, Prospective teachers, Pedagogical formation education programme

¹Bu çalışma XVIII. Uluslararası AMSE-AMCE-WAER Kongresi'nde (30 Mayıs – 2 Haziran 2016, Eskişehir, Türkiye) sunulmuştur.

²This study was presented at the XVIII. International Congress of AMSE-AMCE-WAER (May 30 – June 2, 2016, Eskişehir, Turkey)

Murat POLAT (✉)

ORCID ID: 0000-0002-2921-7831

Muş Alparslan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Muş, Türkiye

Muş Alparslan University, Faculty of Education, Department of Educational Sciences, Muş, Turkey

m.polat@alparslan.edu.tr

Geliş Tarihi/Received : 19.09.2016

Kabul Tarihi/Accepted : 07.12.2016

GİRİŞ

Öğretmen yetiştirme politikaları günümüz ülke eğitim sistemlerinin merkezinde yer almaktadır. Mevcut politikalarda zaman zaman çağdaş güncellemeler yapılmakla birlikte hemen her ülke daha iyi öğretmenleri nasıl yetiştirmek gerektiği kaygısını taşımaktadır. Türkiye’de de öğretmen yetiştirme politikalarının bu kaygıyı taşıdığı görülmekle birlikte genel olarak geçmişten günümüze öğretmen yetiştirme sürecinde nitelikten çok niceliğe odaklanıldığı (Akyüz, 2011) gözlenmektedir. Oysaki 21. yüzyıl da karşımıza öğretmenlerin sadece niceliksel olarak yetiştirilmelerinin değil, aynı zamanda iş ve meslek hayatına uyum gibi niteliksel yeterliliklerinin de belirleyici bir ölçüt olarak ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte günümüzde teknolojinin baş döndürücü bir şekilde gelişmesi, artan yükümlülükler, sosyal ilişkilerin zayıflaması vs. gibi etkenlerde insanların işe uyum süreçlerini oldukça zorlaştırmaktadır. Başka bir deyişle, iş ve meslek sahibi olmak ne kadar zor ise kariyer hayatına atıldıktan sonra iş ve mesleğe uyum sağlamakta bir o kadar zor gözükmektedir. Bu yüzden çalışan adaylarının veya çalışanların iş ve mesleğine uyum yetenek düzeylerini belirlemek gelecek için oluşturulacak önlem programları için önem arz etmektedir (Kaya et al., 2014).

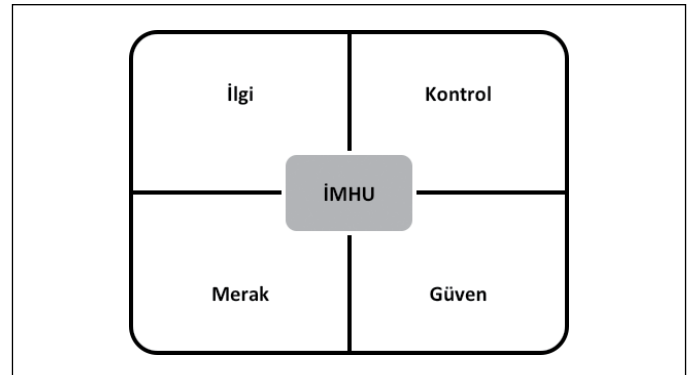
Belli bir eğitim yoluyla kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı, insanlara yararlı mal üretmek, hizmet vermek ve karşılığında para kazanmak için yapılan, kuralları önceden belirlenmiş iş (Türk Dil Kurumu, 2006) olarak tanımlanan meslek kavramının, özellikle günümüzde uyum kavramıyla birlikte ele alındığı söylenebilir. Buna göre uyum kavramının, bir bütünün parçaları arasında bulunan uygunluk ve ahenk (Türk Dil Kurumu, 2006) şeklinde genel bir tanımı var olmakla birlikte, iş ve meslek hayatı açısından uyum olgusunun, insanların daha mutlu, daha verimli, daha pozitif olmaları adına hayatın her anında mutlaka olması gereken olgulardan biri olduğu ifade edilmektedir. Örneğin, bir ailedeki huzur, kişilerin çalışma ortamındaki verimlilik, herhangi bir sportif müsabakadaki başarı, bahsedilen bu yerlerdeki uyumla doğru orantılıdır (Saygılı, 2009). Öte yandan günümüz çalışan yeterlilikleri açısından “iş ve meslek hayatına uyum” zannedildiğinin aksine sadece çalışanın organizasyona ya da kuruma uyum sağlaması durumuyla ilgili değildir. Yani iş ve meslek hayatına uyum olgusu, beraberinde, daha çok kişinin/çalışanın kişisel gelişimi, öz düzenleme yeteneği, kendi mesleki bilgi ve becerilerine olan öz güveni, özerk hareket edebilme kabiliyeti, işbirliğine olan yatkınlığı, ilgisi, merakı ve öz kontrol becerilerine dayalı süreçleri de anlatmaktadır (Duarte, 2004). Bu bağlamda genel itibarıyla literatürde çalışanların iş ve meslek hayatına uyum (İMHU) yetenekleri üzerine yürütülen araştırmaların aşağıda Şekil 1’de verildiği üzere 2012 yılına kadar çoğunlukla kişinin mesleki ilgi, kontrol, merak ve güven (Savickas, et al., 2009; Savickas, 2011) yeteneklerine odaklı çalışmalar temelinde ilerlediği anlaşılmaktadır.

Diğer yandan Nota, Ginevra ve Soresi (2012), çalışanların iş ve meslek hayatına ilişkin yetenekler/bileşenler üzerine gerçekleştirdikleri çalışmaların sonunda Şekil 2’de verildiği gibi iş ve meslek hayatına uyum konusunda beşinci ve farklı bir yetenek olarak “işbirliği” kavramına ulaştıkları görülebilir.

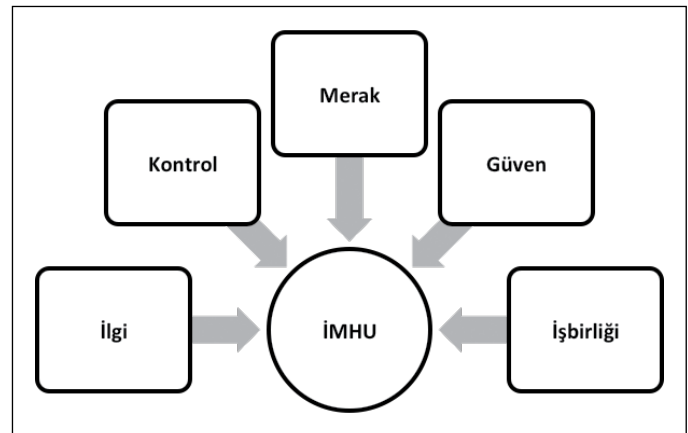
Şekil 1 ve 2’de sunulan kavramlardan anlaşılacağı üzere iş ve meslek hayatına uyum olgusu üzerine çalışmaların birbirleriyle ilişkili şekilde ve diğer çeşitli araştırma sonuçlarının katkılarıyla birlikte aşamalı bir ilerleme kaydettiği görülmektedir. Buna göre nihai olarak, 2012’den itibaren iş ve meslek hayatına uyum yetenekleri ile kastedilenin Şekil 3’te verildiği şekliyle kişide; planlama, karar verme, keşfetme, problem çözme ve ortak hareket edebilme olgularıyla da ilişkilendirildiği ortaya çıkmaktadır.

Şekil 3 incelendiğinde günümüzde iş ve meslek hayatına uyumun beş temel yetenek etrafında toplanmış olduğu görülebilir. Buna göre, iş ve meslek hayatına uyum becerileri açısından kişinin geleceğe yönelik pozitif olumlu bir tutum geliştirme ilgisi ve planlama yeteneği; gelecek veya oluşacak durumlar üzerinde kısmen de olsa etkili ve söz sahibi olabilme konusundaki kontrolü ve karar verme becerisi; fırsatları veya olasılıkları keşfetmeye açık olmaya dair merakı ve keşif arzusu; kendine ve hedeflerini başaracağına dair yeteneklerine olan güveni ve problem çözme yeteneği; değişen çevre koşullarında diğer çalışanlarla işbirlikli hareket edebilme yeteneğine göre davranma ve grupla ortak hareket edilmeye dair kabiliyeti sınanması gereken yetenekler olarak karşımıza çıkmaktadır.

İş ve meslek hayatına uyum olgusu ve bileşenleri üzerine çalışmaların özellikle yurt dışında yoğun bir şekilde gerçekleştirildiği

Şekil 1: 2012 yılına kadar iş ve meslek hayatına uyum yetenekleri.

Şekil 2: 2012 yılından itibaren iş ve meslek hayatına uyum yetenekleri.

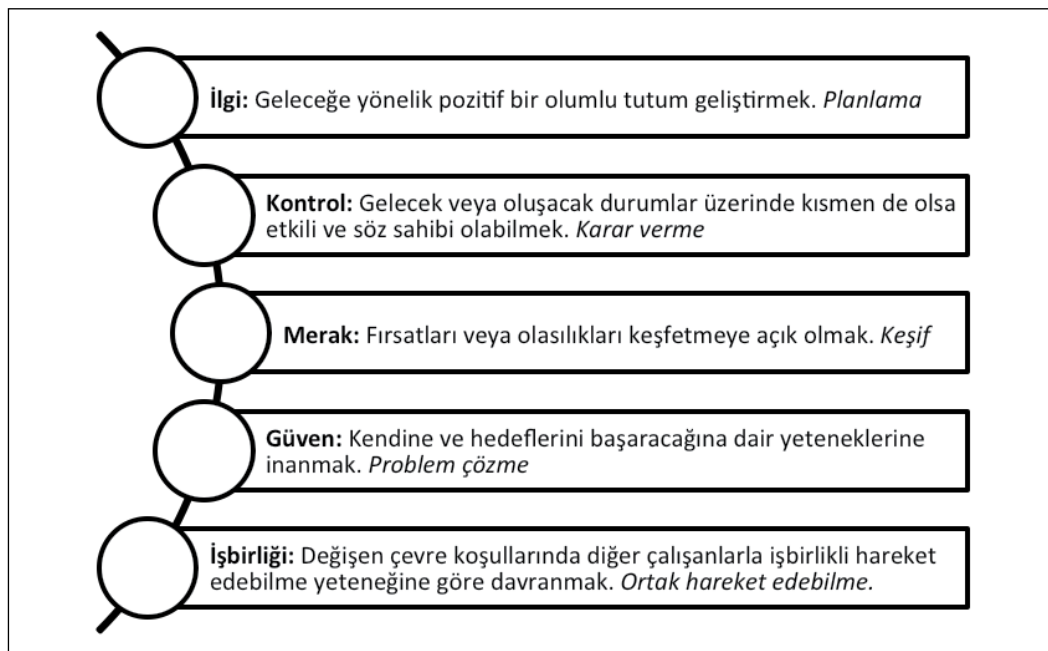
ifade edilebilir. Bu anlamda bazı çalışmaların öne çıktığı ifade edilebilir (Duarte, 2004; Van Vianen, et al., 2012; Tien, et al., 2012; Hirschi, Herrmann & Keller, 2015; Coetzee, Ferreira & Potgieter, 2015; Johnston, et al., 2012). Bu çalışmaların odak noktasını ve hedef kitlesini daha çok özel sektör çalışanları, kamuda çalışanlar ve üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Ayrıca bu çalışmaların sonuçları incelendiğinde genel olarak günümüz modern örgütleri/organizasyonlarının daha çok çalışanlarca gerçekleştirilmiş olan işin niteliğine baktıkları, sadece çalıştırmak için çalışanlara ihtiyaç duymadıkları söylenebilir. Bu nedenle başta Fransa, İngiltere, Kanada olmak üzere diğerlerinde Güney Afrika ve Brezilya'nın da bulunduğu en az 20 farklı ülkeden araştırma grupları yükseköğretim öğrencilerinin iş ve meslek hayatına uyum düzeylerinin tespiti ve iş ve meslek hayatına uyum programlarının geliştirilmesi konularında halen çalışmalar yürütmektedirler. Buna karşın Türkiye'de iş ve meslek hayatına uyum konusunda çalışmaların henüz çok yeni olduğu belirtilebilir (Kanten, 2012). Türkiye'de bireylerin iş ve meslek hayatına uyum yeterliliklerine ilişkin yürütülmüş olan kimi çalışmaların ise ilgi, merak, kontrol, güven ve işbirliği gibi mesleğe uyum yetenekleri yerine daha çok kişilerin meslek hayatlarında karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunların onların meslek yaşamlarına etkileriyle ilgili oldukları (Korkmaz, Saban & Akbaşlı, 2004; Öntaş, 2016; Polat, 2013; Sarı & Altun, 2015; Saygılı, 2009; Toker Gökçe, 2013) anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra kariyer/iş/meslek hayatına uyum adı altında Türkçe'ye çeşitli ölçek uyarlama ve geliştirme çalışmalarının da gerçekleştirildiği (Kanten, 2012; Kaya, et al., 2014; Yücel & Polat, 2015) görülmektedir.

Her iş alanında söz konusu olan mesleğe uyum süreci, öğretmenlik mesleği söz konusu olduğunda daha da önem kazanır. Çünkü eğitimin en önemli ögesi öğretmen olduğundan, eğitimin kalitesini artırmak, öncelikle nitelikli öğretmen ile sağlanabilir (Toker Gökçe, 2013). Diğer yandan Türkiye'de 2010 yılında Yüksek

öğretim Kurulu tarafından yapılan bir düzenleme ile eğitim fakültelerinden mezun olan ve fen-edebiyat fakülteleri mezunu olup pedagojik formasyon sertifika eğitimi başarı ile tamamlayan öğrenciler öğretmen olarak görev yapabilmektedirler (Özoğlu, 2010). Bu düzenleme sayesinde eğitim dünyasında, pedagojik formasyon eğitimi almanın öğretmen yeterliliği için ne derece tatmin edici olduğu üzerine halen devam etmekte olan tartışmalar başlamış, pedagojik formasyon eğitimi ile öğretmen olan eğitimcilerin mesleki olarak yeterli olup olmayacağı düşüncesi (Yıldırım & Vural, 2014) güncel bir tartışma haline gelmiştir. Ancak Türkiye'de öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının iş ve meslek hayatına uyum düzeyleri üzerine yürütülmüş doğrudan çalışmaların bulunmadığı ve bu konuda yürütülen dolaylı çalışmaların ise çok sınırlı sayıda olduğu ifade edilebilir. Bu açıdan geleceğin muhtemel öğretmenleri olacak eğitim fakültesi öğretmen adaylarının ve formasyon eğitimi öğrencilerinin iş ve meslek hayatına uyum yeteneği düzeylerinin tespitinin önem arz ettiği öngörülmektedir. Dolayısıyla bu araştırmanın temel amacı, eğitim fakültesi öğrencileri ile formasyon eğitimi sertifika programı eğitimi öğrencilerinin mevcut iş ve meslek hayatına uyum yeteneği düzeylerinin incelemesidir.

Araştırmanın alt problemlerini oluşturan sorular şunlardır:

- Eğitim fakültesi öğrencileri ile formasyon eğitimi öğrencilerinin iş ve meslek hayatına uyumları hangi düzeydedir?
- Eğitim fakültesi öğrencileri ile formasyon eğitimi öğrencilerinin iş ve meslek hayatına uyum düzeyleri; ölçeğin bütünü ve alt boyutlarında cinsiyet, yaş, öğrencilik türü ve öğretmenlik branşına göre değişmekte midir?
- Eğitim fakültesi öğrencileri ile formasyon eğitimi öğrencilerinin iş ve meslek hayatına uyum düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Şekil 3: Günümüzde iş ve meslek hayatına uyum yetenekleri (Nota, Ginevra & Soresi, 2012; Savickas, 2011).

- Eğitim fakültesi öğrencileri ile formasyon eğitimi öğrencilerinin iş ve meslek hayatına uyum düzeyleri, ölçeğin alt boyutlarına göre farklılaşmakta mıdır?

YÖNTEM

Araştırma yöntemi olarak genel tarama deseninin benimsendiği bu araştırmanın türü 'kesitsel tarama'dır. Kesitsel tarama çalışmasında veri toplama süreci bir seferde gerçekleştirilir; bu bağlamda veri toplama süreci evrenin/örneklem grubunun herhangi bir andaki fotoğrafını çekmeye benzer (Özdemir, 2014: 80).

Örneklem Grubu ve Özellikleri

Araştırmanın örneklem grubu kolay ulaşılabilir örnekleme tekniği yoluyla oluşturulmuştur. Muş Alparslan Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde altı farklı anabilim dalında öğrenim gören n=219 (%41.2) öğretmen adayı (fen bilgisi (FBÖ)=19; ilköğretim matematik (İMÖ)=43; sınıf (İSÖ)=53; Okul Öncesi (İÖÖ)=44; sosyal bilgiler (İSB)=38; Türkçe (TEB)=22) ile pedagojik formasyon sertifika programı eğitimine katılan n=312 (%58.8) formasyon eğitimi öğrencisi olmak üzere toplam olarak n=531 öğretmen adayı araştırmanın örneklem grubunu oluşturmaktadır. Bu öğrencilerin %54.8'i kadın (n=291); %45.2'si ise erkektir (n=240). Yaş aralığı olarak en yüksek öğrenci grubunu %46.7 (n=248) ile 22-25 yaş arası öğrenciler temsil etmektedir. Örneklem grubunun geriye kalan %33.5'ini (n=178) 18-21 yaş arası öğrenciler ve %19.8'ini (n=105) ise 26 yaş ve üzeri öğrenci grubu temsil etmektedir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak; Nota, Ginevra ve Soresi (2012) tarafından geliştirilen ve Kaya ve ark., (2014) tarafından Türkçeye uyarlanmış olan 'iş ve meslek hayatına uyum (İMİHU) ölçeği' ile birlikte bir adet kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Ölçeğin Cronbach α iç tutarlık güvenilirlik katsayısı .93 ve test-tekrar test güvenilirliği ise .72'dir.

Bu araştırma için İMİHU ölçeğine dair hesaplanan KMO değeri .84 ($p < .001$) ve Cronbach alfa (α) değeri ise .85'tir (%95 güven düzeyi için). Ölçeğin bu araştırma için beş faktörlü (güven, kontrol, ilgi, merak ve işbirliği) olarak açıkladığı toplam varyans oranı %42.4'tür. Ölçekte yer alan soru maddelerine ilişkin yanıtlar; 1-1.80 = "asla katılmıyorum"; 1.81-2.60 = "katılmıyorum"; 2.61-3.40 = "kısmen katılıyorum"; 3.41-4.20 = "katılıyorum"; 4.21-5.00 = "kesinlikle katılıyorum" şeklinde puanlanmıştır. Ölçekte bulunan ve her alt faktöre ilişkin sunulan örnek soru maddeleri aşağıda Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: İş ve Meslek Hayatına Uyum Ölçeği'nde Yer Alan Madde Örnekleri

Madde No	Madde İçeriği
1	"İyi kararlar alacağım konusundaki yeteneğime güveniyorum"
10	"Sinirlerimi kontrol edebilirim"
16	"İşbirliği yapar ve üzerime düşeni yapmakta tereddüt etmeden yerine getirebilirim"
22	"Risk almayı, yeni şeyler denemeyi severim"
26	"Gelecekte çalışmayı ve kendimi güncellemeyi sürdürmek zorunda olduğumu düşünüyorum"

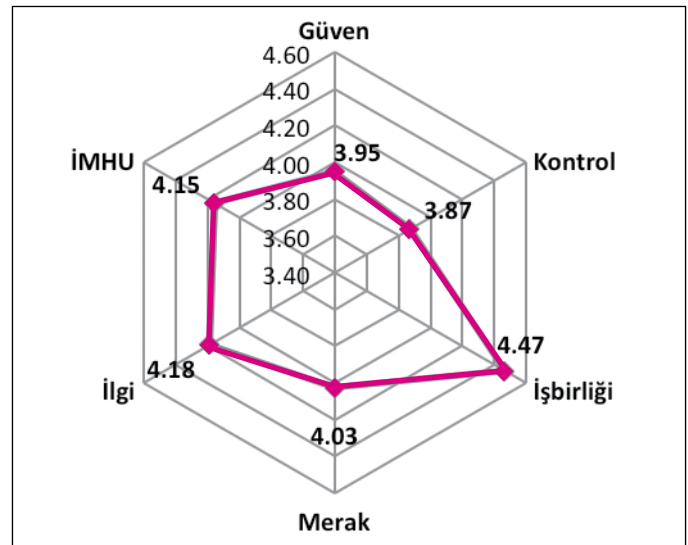
Verilerin Analizi

Veri toplama envanter formu örneklem grubuna bizzat araştırmacının kendisi tarafından dağıtılmıştır. Dağıtılan envanter formunun geriye dönüş oranı (analiz için uygun görülmemeler dışında) %84.3'tür. Araştırma verilerinin analizinde Levene's test, bağımsız örneklem t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), etki büyüklükleri analizleri (Eta Kare (η^2), Cohen's d) ve Post-Hoc (Tukey ve Dunnett C) testleri kullanılmıştır.

BULGULAR

Öğrencilerin iş ve meslek hayatına uyumları ölçeğin bütünü ve alt boyutları için hangi düzeydedir?

Şekil 4'te görüldüğü üzere öğrencilerin iş ve meslek hayatına uyum düzeyi ortalamaları (M=4.15) ölçeğin bütünü için "katılıyorum" düzeyinde bir değer almıştır. Ölçeğin alt boyutları arasında en yüksek puan ortalamasıyla öğrencilerin ölçeğin "işbirliği" alt boyutunu puanladıkları ve en düşük puan ortalamasıyla ise ölçeğin "kontrol" alt boyutunu puanladıkları ortaya çıkmaktadır. Ayrıca eğitim fakültesi öğrencilerinin ölçekten almış oldukları puanların ortalamasının (M=4.13, SD=.34) formasyon eğitimi öğrencilerinin puan ortalamalarına (M=4.16, SD=.37) yakın ancak daha düşük bir düzeyde olduğu da belirlenmiştir. Yani formasyon eğitimi öğrencileri iş ve meslek hayatına uyum yeteneklerine eğitim fakültesi öğrencilerine oranla daha çok güvenmektedirler ($p < .05$).

Şekil 4: Öğrencilerin iş ve meslek hayatına uyum düzeyleri.

Öğrencilerin iş ve meslek hayatına uyum düzeyleri; ölçeğin bütünü ve alt boyutlarında cinsiyetleri açısından farklılaşmakta mıdır?

Tablo 2 incelendiğinde ölçeğin “ilgi ve işbirliği” boyutlarında manidar bir fark gözlenmezken; ölçek bütünü ve güven, kontrol, merak alt boyutlarında erkek öğrencilerin lehine manidar bir farkın olduğu görülmektedir ($p<.05$). Başka bir deyişle, erkek öğretmen adaylarının iş ve meslek hayatına uyum açısından problem çözme, keşfetme ve karar verme yeteneklerine kadın katılımcılara oranla daha yüksek düzeyde sahip oldukları düşüncesinde oldukları söylenebilir. Özellikle erkek öğrencilerin merak/keşfetme yeteneklerinin iş ve meslek hayatına uyum yetenekleri doğrultusunda değerlendirildiğinde orta derecede ancak diğer alt boyutlara oranla daha yüksek bir etki değerine (Cohen’s $d=.43$) sahip olduğu ifade edilebilir.

Öğrencilerin iş ve meslek hayatına uyum düzeyleri; ölçeğin bütünü ve alt boyutlarında öğrencilik türleri açısından farklılaşmakta mıdır?

Tablo 3’e göre, formasyon eğitimi öğrencilerinin görüşleri ile eğitim fakültesi öğrencilerinin görüşleri arasında ölçeğin tamamı (İMHU) ve “ilgi-işbirliği-merak-kontrol” boyutlarında manidar bir fark gözlenmezken; ölçeğin “güven” alt boyutundaki farkın manidar olduğu görülmüştür ($p<.05$). Yani beklenenin aksine küçük bir etki büyüklüğüyle bile olsa, formasyon eğitimi öğrencileri iş ve meslek hayatına uyum açısından eğitim fakültesi öğrencilerine göre daha yüksek oranda problem çözme becerisine sahip olduklarını düşünmektedirler.

Öğrencilerin iş ve meslek hayatına uyum düzeyleri; ölçeğin bütünü ve alt boyutlarında yaşlarına göre farklılaşmakta mıdır?

Tablo 4 incelendiğinde öğrencilerin yaş aralıklarına göre iş ve meslek hayatına uyum düzeylerinin; ölçeğin “ilgi-işbirliği ve merak” alt boyutlarında manidar bir fark göstermediği ancak

ölçek bütünü ve ölçeğin “güven” ve “kontrol” alt boyutlarında manidar şekilde farklılaştığı görülmektedir ($p>.05$). Bu bağlamda 26 yaş ve üzeri yaş kategorisindeki öğrenciler iş ve meslek hayatına uyuma dair yeteneklere diğer yaş grubundaki öğrencilere oranla daha çok sahip olduklarını düşünmektedirler. Ayrıca küçük bir etki büyüklüğüyle de olsa, 24 yaş ve üzeri yaş grubundaki öğrencilerin problem çözme ve karar verme yeteneğine diğer yaş grubundaki öğrencilerden daha fazla sahip oldukları görüşünde oldukları ortaya çıkmıştır.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Eğitim fakültesi öğrencileri ile formasyon eğitimi sertifika programı öğrencilerinin iş ve meslek hayatına uyum yeteneği düzeylerinin incelenmesini amaçlayan bu çalışmayla öğrencilerin iş ve meslek hayatına uyum düzeylerinin katılımcıların tümü için ($M=4.15$) “katılıyorum” düzeyinde ve yüksek bir ortalamayla temsil edildiği belirlenmiştir. Bu durum her iki gruptaki öğretmen adaylarının iş ve meslek hayatına uyum yeteneklerine (mesleki ilgi, kontrol, merak, güven ve işbirliği) yeterli derecede sahip olduklarını düşündüklerini ortaya koymaktadır.

Öğrencilerin en yüksek ortalamayla ($M=4.47$) ölçeğin işbirliği alt boyutunu “kesinlikle katılıyorum” düzeyinde puanladıkları tespit edilmiştir. Yani öğrenciler yüksek bir oranda iş hayatında etik değerlere sahip olabileceklerini, ortak çalışmalarda sorumluluk alabileceklerini, başkalarının haklarına saygı duyabilecekleri vb. görüşleri benimsemektedirler. Hem eğitim fakültesi öğrencileri hem de formasyon eğitimi öğrencilerinin günümüz iş ve meslek hayatına uyum yetenekleri açısından oldukça önemli bir beceri olarak görülen grupla ortak hareket etme yeteneklerine dair görüşlerinin yüksek düzeyde olumlu olduğu anlaşılmaktadır. Ulaşılan bu sonuç, Hofstede’in (1980) Türkiye’nin yüksek işbirliği kültürüne sahip bir ülke (Akt: Yücel & Polat, 2015) olduğu yönündeki araştırma sonuçlarıyla da örtüşmektedir.

Tablo 2: Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre İş ve Meslek Hayatına Uyum Düzeyleri Arasındaki İlişki

Boyutlar	Cinsiyet	M	SD	t	p	Levene’s Test	Cohen’s d
Ölçek Bütünü -İMHU-	Erkek	4.19	.36	-2.63	$p<.05$	$>.05$.22
	Kadın	4.11	.36				
Güven	Erkek	4.02	.53	-2.91	$p<.05$	$>.05$.25
	Kadın	3.88	.53				
Kontrol	Erkek	3.99	.72	-3.40	$p<.05$	$>.05$.29
	Kadın	3.77	.77				
Merak	Erkek	4.15	.53	-4.97	$p<.05$	$>.05$.43
	Kadın	3.92	.54				

Tablo 3: Öğrencilerin Öğrencilik Türlerine Göre İş ve Meslek Hayatına Uyum Düzeyleri Arasındaki İlişki

Boyutlar	Öğrencilik Türü	M	SD	t	p	Levene’s Test	Cohen’s d
Güven	FEÖ	3.99	.53	-2.41	$p<.05$	$>.05$.20
	EFÖ	3.88	.53				

Tablo 4: Öğrencilerin Yaş Aralıklarına Göre İş ve Meslek Hayatına Uyum Düzeyleri Arasındaki İlişki

Boyutlar	Yaş Aralıkları	M	SD	F	p	Levene's Test	η	Tukey; Dunnett C
Ölçek Bütünü -İMHU-	26 yaş ve üzeri	4.24	.34					
	18-21 yaş	4.11	.34	4.56	p<.05	<.05	.13	A-B* A-C
	22-25 yaş	4.13	.37					
Güven	26 yaş ve üzeri	4.09	.51					
	18-21 yaş	3.89	.51	4.79	p<.05	>.05	.13	A-B A-C
	22-25 yaş	3.92	.55					
Kontrol	26 yaş ve üzeri	4.12	.68					
	18-21 yaş	3.76	.73	7.89	p<.05	>.05	.17	A-B A-C
	22-25 yaş	3.84	.78					

*A=26 yaş ve üzeri; B=18-21 yaş; C=22-25 yaş.

Diğer taraftan eğitim fakültesi öğretmen adaylarının iş ve meslek hayatına uyum düzeyleri formasyon eğitimi öğrencilerine oranla daha düşük bir düzeyde çıkmıştır. Ancak bu fark ölçeğin bütünü (İMHU) ile ölçeğin "ilgi-işbirliği-merak-kontrol" alt boyutları için manidar değildir ($p>.05$). Ölçeğin güven alt boyutu için ise farkın formasyon eğitimi öğrencileri lehine manidar olduğu belirlenmiştir ($p<.05$). Yani formasyon eğitimi öğrencilerinin iş hayatları için belirledikleri/belirleyecekleri hedeflerine ulaşma konusunda mesleki becerilerine/yeteneklerine eğitim fakültesi öğrencilerine oranla daha yüksek bir oranda güvendikleri söylenebilir. İş ve meslek hayatına uyum yetenekleri açısından güven faktörünün bireyin problem çözme yeteneğiyle ilişkili (Coetsee, Ferreira & Potgieter, 2015) olduğu göz önünde bulundurulduğunda formasyon eğitimi öğrencilerinin iş yerinde problem çözme yeteneklerine eğitim fakültesi öğretmen adaylarına oranla daha çok güvendikleri belirtilebilir. Ancak burada formasyon eğitimi öğrencilerinin yaşam tecrübeleri ve iş yeri deneyimlerinin eğitim fakültesi öğrencilerine oranla çoğunlukla daha yüksek bir düzeyde olabileceği ve bu durumun formasyon öğrencileri üzerinde öz güven artırıcı bir etki doğurabileceği de göz önünde bulundurulmalıdır.

İMHU ölçeğinin bütünü ve güven-kontrol-merak alt boyutları göz önünde bulundurulduğunda beklenenin aksine erkek öğrencilerin kadın öğrencilere oranla daha yüksek ortalamayla iş ve meslek hayatına uyum sağlayabilecekleri görüşünü benimsedikleri söylenebilir ($p<.05$). Yani erkek öğrenciler kadın öğrencilere oranla daha yüksek düzeyde gerektiğinde işleri konusunda risk alabileceklerini, mesleki yeteneklerine güvendiklerini, sabırlı ve ısrarcı olabileceklerini ifade etmektedirler. Ayrıca iş ve meslek hayatına uyum açısından erkek öğretmen adaylarının problem çözme, karar verme ve keşfetme yeteneklerine kadın öğretmen adaylarına kıyasla daha çok güvendikleri söylenebilir. Ulaşılan bu sonuç Ekinci'nin (2010) araştırma sonuçlarıyla benzerlik gösterirken Köroğlu'nun (2014) araştırma sonuçlarıyla örtüşmemektedir. Köroğlu'na göre (2014) kadın öğrenciler kişilik özellikleri açısından seçtikleri mesleğe uyum konusundaki tüm boyutlarda erkek öğrencilere göre daha fazla puan almaktadırlar.

Öğrencilerin yaş aralıkları açısından ölçeğin bütünü ve güven-kontrol alt boyutları göz önünde bulundurulduğunda 26 yaş ve üzeri öğretmen adaylarına ait puanların 18-21 yaş ve 22-25 yaş aralıklarındaki öğrenci gruplarına oranla daha yüksek düzeylerde manidar bir fark gösterdiği tespit edilmiştir ($p<.05$). Başka bir ifadeyle, 26 yaş ve üzeri yaş kategorisinden öğretmen adaylarının diğer yaş kategorilerindeki öğretmen adaylarına oranla kendi mesleki yeteneklerine iş ve meslek hayatları konusunda daha çok güvenmekte oldukları, gerektiğinde iş ve meslekleri konusunda sabırlı ve ısrarcı olabileceklerini ifade ettikleri belirtilebilir. İş ve meslek hayatına uyum açısından 26 yaş ve üzeri öğretmen adaylarının problem çözme ve karar verme becerilerine daha çok güvendikleri anlaşılmaktadır. Bu durum yaşla birlikte giderek artan deneyim kazanımıyla açıklanabilir. Bir anlamda kazanılmış olan her fazladan deneyimin beraberinde bireyin mesleğinde problem çözme ve karar verme yeteneklerini desteklediği ifade edilebilir. Ortaya çıkan bu sonuç Saygılı'nın (2009) bulgularıyla da benzerlik göstermektedir. Hatta Saygılı'ya göre (2009) öğretmenler mesleklerini icra ettikleri süreçte bile daha kıdemli öğretmenlerin diğer yaş gruplarındaki öğretmenlerle aralarında olan mesleğe uyum konusundaki anlamlı farklılık devam etmektedir. Bu manidar farkın oluşmasının ise çeşitli sebepleri vardır. Bu sebeplerden birkaçı; daha büyük yaş gruplarındaki öğretmenlerin genel itibarıyla daha uzun süredir görev yapmakta olmaları ve bu sayede söz konusu ortama artık neredeyse tamamen adapte olmuş durumda olmalarıdır.

Nihai olarak, bu araştırmayla öğretmen adaylarının iş ve meslek hayatına uyum yeteneklerine oldukça güvendikleri ortaya çıkmıştır. Özellikle işbirliğine yatkınlık yeteneğinin öğretmen adaylarınca yüksek düzeyde benimsendiği anlaşılmaktadır. Formasyon eğitimi öğretmen adaylarının eğitim fakültesi öğretmen adaylarına oranla kendilerine iş ve meslek hayatına uyum konusunda daha çok güvendikleri belirtilebilir. Özellikle erkek öğretmen adaylarının kadın öğretmen adaylarına göre daha yüksek düzeyde problem çözme, karar verme ve keşfetme yeteneklerine sahip olduklarını düşündükleri ortaya çıkmıştır. Ek olarak, katılımcılar arasında artan yaş aralığıyla birlikte iş ve meslek hayatına uyum yeteneklerine olan güvenin daha da geliştiği tespit edilmiştir.

Bu araştırmanın sonuçlarına dayalı olarak diğer araştırmacılara, politika yapıcılara ve yürütücülere yönelik öneriler aşağıda açıklanmıştır:

Araştırmacılara yönelik öneriler arasında yükseköğretimde iş ve meslek hayatına uyum programlarının geliştirilmesi konusunda BAP, TÜBİTAK, vb. kanallar aracılığıyla farklı ve kapsamlı projelerin gerçekleştirilmesinin sağlanması sayılabilir. Bu projeler disiplinler arası olabileceği gibi fakülteler özelinde de üretilebilir. Özellikle yükseköğretim öğrencilerine yönelik olarak iş ve meslek hayatına uyumun öz düzenleme, öz yeterlilik, mesleki beceriler, etkili karar verme stratejileri, vb. konularla ilişkileri üzerine modelleyici veya karma araştırma türlerinde daha büyük evren ve örneklem grupları üzerinde çalışmalar yürütülebilir. İlgili alanda yapılacak çalışmaların boylamsal araştırma deseni kullanılarak gerçekleştirilmesi ile konuya ilişkin daha detaylı bilgilere ulaşılabileceği düşünülebilir.

Politika yapıcılar ve yürütücülere yönelik öneriler olarak, eğitim politikası açısından Türkiye'deki okullarda göreve yeni atanan öğretmen adayları için başlatılmış olan altı aylık stajyer öğretmenlik uygulaması her ne kadar öğretmenlik mesleği standartları açısından olumlu bir adım olsa da yeterli değildir. Bu nedenle okullarda iş ve meslek hayatına uyum yetenek programlarının konunun uzmanlarınca ortak bir bakış açısıyla öğretmen adayları için bir tür eğitim semineri/kursu olarak oluşturulmasının eğitim ve öğretim ortamlarının verimliliğine katkı sağlayabileceği öngörülebilir.

KAYNAKLAR

- Akyüz, Y. (2011). *Türk eğitim tarihi M.Ö. 1000 – M.S. 2011*. (21. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Coetzee, M., Ferreira, N. & Potgieter, I. L. (2015). Assessing employability capacities and career adaptability in a sample of human resource professionals. *SA Journal of Human Resource Management*, 13(1), 1-9. Retrieved from <http://www.sajhrm.co.za/index.php/sajhrm/article/viewFile/682/pdf>
- Duarte, M. E. (2004). The individual and the organisation: perspective in development. *Psychologica (Extra Serie)*, 1, 549-557.
- Ekinci, A. (2010). Aday öğretmenlerin iş başında yetiştirilmesinde okul müdürlerinin rolü. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15, 63-77.
- Hirschi, A., Herrmann, A. & Keller, A. C. (2015). Career adaptivity, adaptability, and adapting: A conceptual and empirical investigation. *Journal of Vocational Behavior*, 87, 1-10. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2014.11.008>
- Hofstede, G., (1980). *Culture's consequences: international differences in work-related values*. London: Sage Publications.
- Johnston, C., Broonen, J. P., Stauffer, S., Hamtiaux, A., Pouyaud, J., Zecca, G., Houssemand, C. & Rossier, J. (2013). Validation of an adapted French form of the career adapt-abilities scale in four Francophone countries. *Journal of Vocational Behavior*, 83(1), 1-10. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2013.02.002>
- Kanten, S. (2012). Kariyer uyum yetenekleri ölçeği: Geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(2), 191-205.
- Kaya, Ç., Akin, A., Sarıçam, H., & Uğur, E. (2014). Turkish version of the career and work adaptability questionnaire (CWAQ): Validity and reliability study. *e-International Journal of Educational Research*, 5(1), 76-87.
- Korkmaz, İ., Saban, A., & Akbaşlı, S. (2004). Göreve yeni başlayan sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları güçlükler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 38, 266-277.
- Köroğlu, Ö. (2014). Meslek seçimi ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkilerin belirlenmesi: Turizm rehberliği öğrencileri üzerine bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19(2), 137-157.
- Nota L., Ginevra M. C., Soresi S. (2012). The career and work adaptability questionnaire (CWAQ): A first contribution to its validation. *Journal of Adolescence*, 35(6), 1557-1569. doi: 10.1016/j.adolescence.2012.06.004.
- Öntaş, T. (2016). Özel öğretim kurumlarında mesleğe yeni başlayan sınıf öğretmenlerinin istihdamı ve ilk yıl deneyimleri. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 6(2), 195-208.
- Özdemir, E. (2014). Tarama Yöntemi. In, *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Metin M. (Ed). (pp. 77-97). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Özoğlu, M. (2010). Türkiye'de öğretmen yetiştirme sisteminin sorunları. *Seta Analiz Dergisi*, 17, 1-40.
- Polat, Ö. B. (2013). 1996 yılı ve sonrasında alan dışından sınıf öğretmeni olarak atanan öğretmenlerin mesleğe uyumu, verimliliği ve karşılaştıkları sorunlar (İstanbul ili - Sancaktepe örneği). Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sarı, M. H., & Altun, Y. (2015). Göreve yeni başlayan sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(1), 213-226.
- Savickas, M. L. (2009). Life designing: A paradigm for career construction in the 21st century. *Journal of Vocational Behavior*, 75(3), 239-250.
- Savickas, M. L. (2011). Contracting careers: Actor, agent and author. *Journal of Employment Counseling*, 48(4), 179-181. DOI: 10.1002/j.2161-1920.2011.tb01109.x
- Saygılı, E. (2009). Alan dışından sınıf öğretmeni olarak atanan öğretmenlerin mesleğe uyumu, verimi ve karşılaştığı sorunlar. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Malatya: Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi.
- Teixeira, M. A .P., Bardagi M., Lassance M. M. C., Oliveira M. Z., & Duarte M. E. (2012). Career adapt-abilities scale—Brazilian form: psychometric properties and relationships to personality. *Journal of Vocational Behavior*, 80, 680-685. doi:10.1016/j.jvb.2012.01.007.
- Tien, H. L. S., Wang, Y. C., Chu, H. C., & Huang, T. L. (2012). Career Adapt-Abilities Scale - Taiwan Form: Psychometric properties and construct validity. *Journal of Vocational Behavior*, 80(3), 744-747. DOI: 10.1016/j.jvb.2012.01.010
- Toker Gökçe A. (2013). Sınıf öğretmenlerinin adaylık dönemlerinde yaşadıkları mesleki sorunlar. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21, 137-156.
- Türk Dil Kurumu. (2006). Retrieved from <http://www.tdk.gov.tr/>
- Van Vianen, A.E.M., et al. (2012). Career adapt-abilities scale—Netherlands form: Psychometric properties and relationships to ability, personality, and regulatory focus. *Journal of Vocational Behavior*. doi:10.1016/j.jvb.2012.01.002
- Yıldırım, İ. & Vural, Ö. F. (2014). Türkiye'de öğretmen yetiştirme ve pedagojik formasyon sorunu. *Journal of Teacher Education and Educators*, 3(1), 73-90.
- Yücel, İ. & Polat, M. (2015). Career adapt-abilities scale (CAAS)-Turkey form psychometric properties and construct validity. *International Journal of Economics, Commerce and Management*, 5(3), 67-74.